

Lea Fatur :

Matjažek.

1. Težko je malemu dečku.

Sédi, Matjažek, sem na prag,« je privedla stara Podkrnka svojega vnučka in ga posadila na visoko pražnico. »Tu imaš, ljubček, mlekke in kruhek, pa jej lepo, in če prideta kača in miška, ji ne smeš poditi. Kača je varuhinja hiše; če jo užališ, pride nesreča v hišo.«

»Kaj pa je miška?« je vprašal krepki deček malo nejevoljno, kajti ni šel rad iz izbe, kjer mesi mama kolače in ravná stara mati pražnjo obleko.

»Miška je varuhinja zakladov. Zato hodi s kačo. Če boš ostal priden in nedolžen, lahko da ti prinese kača ključ od rakve v kleti gradu, ki jo čuva ajdovska deklica.«

»Bom priden,« se je udobrovoljil deček. »Stara mati, kdo je bolj star — vi ali grad ali proštija ali cerkev?«

»O ti tepček ti! Prej je bil grad, potem proštija, cerkev in vas. Sto in sto let je od tega, kar se tu pravi: Podkrnos. Cesar Arnulf,¹ tako so pravili gospod prošt, je ustanovil proštijo in dal ji je dosti grajskega posestva. Mi smo bolj pod gradom, pa smo podložni gradu, imamo pa dve njivi tudi na proštijem, pa smo dolžni tudi proštiji tlako in desetino. Kako se pa pravi tvojemu atu?«

»Podkrnec,« se je vzdignil deček ponosno. »In Podkrnčevina, to je naš grunt.«

Mati je zmajala z glavo, pokrito z rjavo volneno kapo, in si pogladila gube kratke sive janke:

»Naš in ne naš, ljubček. Več stoletij je že preteklo, kar se je naselil tu tvoj praded. Krčil je šumo in iztrebil je grmovje. Kar je pridelal, je bilo njegovo. Pa so prišli ljudje, ki ne govorijo po naše, in so rekli: To je naše! Ako hočeš ostati tukaj, moraš nam plačevati davke, desetino.«

»Ata pravi: trikrat —«

Matjažek se je ustavil z odprtimi usti. Spomnil se je, da ne sme majhen deček tako govoriti kakor véliki. Ata je velik, pa lahko zarobanti; če bi pa Matjažek, bi se jokali angelci in šiba bi pela. Kako težko razumè Matjažek to ... »Kadar bom velik, pa bom smel, stara mati? To bom rentočil! Kakor stric Lipš.«

»Greh je tako govoriti, in kača ti ne bo prinesla ključa. Jej mleko in daj mir z vprašanji! Poglej, kako sije božje solnčece na Podkrnos, pa je vendar skoraj mraz. Že odpada listje, in njive so

¹ Cerkev sv. Martina se imenuje že l. 861. Vojvodina Koroška, t. zv., str. 109, dr. Potočnik. Koledar Moh. dr. str. 39, l. 1906., dr. Jan. Arnejc.

prazne. Jesen je, Matjažek! Kmalu bo sipal Bogec beli snežec po gorah in rekah, zamrznila bo Glina pod vasjo, in ustavil se bo mlin.«

»Stara mati, kdaj mi naredi boter Andraž hlačice?«

»Jutri jih dobiš.«

»Stara mati, kaj je to: svatba?«

»Miza je polna jedi, okoli mize polno božjih ljudi; vsak ima pušeljc, nevesta in ženin imata vence, vsak pa dobi kolačev in medice.«

Stara žena se je obrnila, a vnuček jo je vlovil še za jankin rob: »Stara mati, kaj pa, če pridejo Turki na svatbo?«

Zgenila se je žena in zmajala z glavo: »Kaj bo iz tega otroka? Vse sliši, vse si zapomni in razume. Ubija nas z vprašanji. Lažje bi ves dan mlatil kakor odgovarjal Matjažku, pravi oče.«

Matjažek je ostal sam s kopo nerešenih vprašanj v duši. Zato mu je kmalu omahnila roka z žlico, glava se je naslonila na kameniti podboj, in deček se je pogreznil v premišljevanje. Nič ni videl, da je smuknila srebrokoža in vitka kača iz luknje pod pragom, in ni videl miške, ki se je vzela za njo. Kača z glavo v mleko, miška pa z zobki na kruh.

Pa je težko malemu dečku. Vsak dan vidiš in slišiš kaj, a če vprašaš, ne odgovarjajo radi malemu dečku. Še največ mu pove stara mati: O dedu, ki je umrl, ko je hodila po Koroškem, Črna smrt'. »Samo dahnila je vate, pa si bil bratec mrtev kakor snop.« O Obrih-pasjeglavcih, ki so lovili ljudi z mrežami; o palčku in škra-telju, o belih ženah in vilah, ki prinašajo otroke iz velike gore; o škopnjaku in povodnjaku, o lintvernu v jezeru; o Bogcu in malemu Jezuščku ter Mariji in o sveti Hemi in blaženi Lihardi in toliko, toliko drugega, da ne more spati fantič, ko premišljuje vse to. Najtežje pa so svatba in Turki, ki imajo glavo kakor volčji psi, jedo sirove ovce in bašejo male dečke v žakelj, da gleda ubožcu ven samo glavica. Atke polovijo, privežejo konjem za rep, stare matere pobijejo, mlade matere pomečejo na konje, hiše in žitnice požgo, da ni nikjer več ljubega kruhka. Samo, kaj dela Bogec v nebesih, da ne zagrmi nanje, na grde? Mama pravi: »To je pokora za naše grehe.« Stara mati pravi: »Huda leta, Bog se usmili!« Zakaj so leta huda? Matjažku pravijo, da jih ima en prst manj kakor vse na roki; ata jih ima za pet rok. Teta in stric, ki so šli danes v gozd, pa ne povedo, koliko rok let imajo, in so hudi, če jih vpraša Matjažek. Huda leta! Kobilice! Kakor bi pospravili grabci, pravi stara mati, so požrle list in travo. Gospoda, taki, ki imajo grad in proštije, so se kregali med seboj: »Grad je šel na grad in mesto na mesto.« Kako naj do-ume vse to mali deček? In Turek je bil že Podkrnosom, je požgal vas, pa ni našel Podkrnčevine, sicer bi bil vzel Matjažka iz zibeli,

in Matjažek nikdar ne bi bil poznal prave vere. O, in nikdar ne bi bil več videl svoje mame!

Huda leta! Ko je bil nametal Bogec soli, ki se ji pravi snežec, je zapisal ata z ogljem na vrata čudne kavke. Za eno manj kolikor

imaš prstov na eni roki. Pa je rekel ata: »Tisoč-štiristo-šestinsedemdeset! Bog ve, kaj nam prinese!« Ata zna. Učil se je pri gospodih v prošnji. Tudi boter Andraž, ki ravna sv. Martina, zna; znal bo tudi Matjažek. Slišal bo, kar govore kavke na škrinji, na rovašu, na koži in na kamenu. Sam gospod prošn ga bo učil, Matjažka.

In zdaj svatba... V mestu! To je velika, velika vas, kjer se drži hiša hiše, kjer je polno medičarjev in jedo krave kamen. »Pojutrišnjem,« je rekel ata. Včeraj sta prijahala v vežo. Rekli so jima ženin pa svat, pa sta bila stric Markec in boter Lipš iz mesta pred mestom, tam kjer so velika vrata in visok zid.

Lepo sta bila oblečena, v pušeljcih in plaščih. Pa sta pozdravila in rekla: »Vabim vas in prosim... Tudi Jezus je šel v Kano Galilejo...«

Mati so prinesli hleb kruha in nož. Boter ženin si je odrezal krajec in ga vtaknil v žep. Ata je povabil na vino, pa so privezali konja pred hišo in sedli k mizi. Ženin je vzel Matjažka na koleno. Razumel je mali deček, da gredo ata in mama in stara mati in teta na svatbo, pa je zahteval: »Tudi jaz grem!«

Hudo so pogledali stara mati. Ženin boter pa je rekel: »Seveda tudi Matjažek!«

»Srajčniki ne smejo med svate,« je rekla mama vsa rdeča. In boter ženin: »Pa mu odreži kos sukna, Andraž bo hitro stisnil.«

»Bo pa sedel za pečjo,« so se zadovoljili stara mati. Pa so govorili še o svatbi, kò je prišel v izbo stric berač Jurij, ki hodi z malho po svetu in pove toliko in zna odgovoriti, če ga kdo vprašuje.

Vina so mu dali, pa je rekel botru ženinu: »Vidiš, lahko se ti zgodi, da pridejo taki, ki jih nisi vabil.«

Ustrašili so se, kakor če pride volk na prejo. Ata je zakričal: »Pa vendar ni spet turški vrag v deželi?«

Stric Markec je vzbruhnil: »Zdaj, ko je pospravil kmet s polja in si je popravil nekoliko, kar je bilo požganega in uničenega? — In je treba poravnati, kar zahtevajo v gradu, v cerkvi, kar gre svetnikom in biričem.«

Stara mati so sklenili roke: »Nikar, Markec! Saj veš, da je treba gosposke. Ali boš živel kakor žival v hosti? Ali se boš podal Turku in boš plačeval njemu?«

Stric berač Jurij pa se je smejal: »Kaj se jeziš, Markec! Hiti rajši domov in posvatujte! Turek je že pred trgom Podkloštrom...«

(Dalje prihodnjič.)

